

УДК 94 (477)

Карпецький А. – ст. гр. РП-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

БИТВА 1223 Р. НА Р.КАЛКА

Науковий керівник: викладач Андрійчук В.О.

У 1218 р. монголи розпочали війну проти половців у відповідь на воєнну допомогу останніх Хорезму. До 1221 р. монголи завершили його завоювання і їхнє 20-ти тисячне військо на чолі з Джебе і Субудаем вирушило через Закавказзя походом проти половецьких кочовищ на р. Дон. Наступного року вони підкорили аланів, які були союзниками половців і відтіснили половецькі орди хана Котяна до р.Дніпро. Хоча половці і перебували у стані перманентної війни з руськими князівствами, загроза тотального винищення змусила їх звернутися за допомогою до Русі. За ініціативою князя Мстислава Удатного (зятя хана Кончака) на початку 1223 р. питання було обговорене на з'їзді князів, але на заклик відгукнулися лише князі Південно-Західної Русі. Хоча у них і не було приводу для війни проти монголів, але панувала загальна ідея того, що в перспективі набіги монголів приведуть до втрати контролю за міжнародними торговельними шляхами у степу. Тому монгольських послів, які прибули для укладення союзу проти половців, було страчено. Отже, зіткнення стало неминучим.

Битва на р.Калка стала першою спробою об'єднаного протистояння Русі і половців зовнішній загрозі. У квітні 1223 р. руські дружини і половці об'єдналися на о.Хортиця. Об'єднане військо, за приблизними підрахунками, налічувало майже 80 тис. воїнів. Перейшовши на лівий берег Дніпра, 25 травня 1223 р. союзники знищили авангард монголів біля Савур-Могили на р.Конка і розпочали переслідування його залишків. Під час переслідування дружини русичів розтягнулися степом і втратили зв'язок між собою. А 31 травня на р.Калка (сучасна р.Кальчик) головні сили монголів, не давши авангарду русичів і половців вишкуватися до бою, раптово атакували. Половці не витримали удару і почали відступати, ламаючи стрій руських військ, які ще не вступили в битву. Скориставшись загальним сум'яттям, монголи вщент розгромили руські дружини.

Варто зазначити, що руські князі діяли на диво нерішуче і неузгоджено. До того ж, перед вирішальною битвою вони пересварилися за розподіл майбутньої здобичі. Кожний князь додержувався свого плану військових дій і не зважав на накази київського князя. Так, князь Київський Мстислав Романович взагалі не переправлявся через річку, вирішивши відсидітися в укріпленому таборі, а князі Мстислав Удатний і Данило Романович (Галицький), навпаки, атакували. Три дні монголи марно штурмували табір киян. Тоді монголи пішли на хитрість: запропонували воїнам скласти зброю, обіцяючи не проливати крові й відпустити їх за відкуп. Великий князь Київський повірив ворогові, пустив до табору, але монголи схопили киян, покляли на них дерев'яні настили від юрт та посідали зверху обідати, тим самим подушивши полонених (але не проливши їхньої крові). Літопис сповіщає, що в битві загинуло 6 князів, з простих воїнів додому повернувся лише кожен десятий, а самих лише киян було страчено 10 тис. осіб. Значних втрат зазнали і монголи. Тому вони не наважилися переправитися через Дніпро за половцями, а пограбували землі Переяславщини і повернулися у заволзькі степи. На зворотному шляху до Монголії, у Поволжі, їх атакували війська Волзької Булгарії, тому рештки військ Джебе і Субудая мусили рятуватися втечею.